

เปรียบเทียบอนุภาคของวิเศษที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับเรื่องขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมร*

A study of motifs of matters appearing in Sangthong in the Thai language and Kyongsang in the Khmer Language

ปรมินทร์ ศรีรัตน์¹, จารุวรรณ ธรรมวัตร²
Poramin Sirat¹, Charuwan Thamwath²

Received: 26 August 2020

Revised: 9 October 2020

Accepted: 16 October 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบอนุภาคของวิเศษที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับเรื่องขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมร มีขอบเขตในการศึกษาโดยใช้บทละครนอกเรื่องสังข์ทองฉบับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย และเรื่องขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมรของสถาบันพุทธศาสนมณฑล (แปลโดยผู้วิจัย) มาเป็นหลักในการศึกษาเปรียบเทียบ ผลการศึกษาพบว่า อนุภาคของวิเศษที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับเรื่องขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมรแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ 1) อนุภาคของวิเศษที่มีเหมือนกันในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับวรรณคดีเรื่องขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมร ได้แก่ หอยสังข์ รูปเงาะ เกือกแก้ว ไม่เท่า บ่อเงินบ่อทอง (สระโบกขรณี) และสำเภาทอง โดยในวรรณคดีเรื่องขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมรได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับอนุภาคของวิเศษแต่ละอย่างมากกว่าในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทย 2) อนุภาคของวิเศษที่มีเฉพาะในวรรณคดีเรื่องขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมร โดยไม่พบในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยแต่อย่างใด ได้แก่ ต้นไทร ดอกบัวทอง และน้ำอมฤต ถึงแม้ว่าวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับเรื่องขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมรจะมีที่มาจากที่เดียวกัน คือมาจากคัมภีร์ปัญจศาสตร์ แต่เนื่องจากสภาพทางสังคม ความเชื่อ ค่านิยมของทั้งสองประเทศที่แตกต่างกัน ทำให้รายละเอียดเกี่ยวกับอนุภาคของวิเศษมีทั้งความคล้ายคลึงกันและแตกต่างกันออกไป

คำสำคัญ: เปรียบเทียบ, อนุภาคของวิเศษ, สังข์ทองฉบับภาษาไทย, ขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมร

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง "เปรียบเทียบอนุภาคของวิเศษที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับเรื่องขอมของสังข์ฉบับภาษาเขมร" ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Email: sriratporamin@gmail.com โทร 0815788250

² อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และรองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม E-Mail: jaruwan.thamwat@hotmail.com

¹ M.A. Candidate, Thai Program, Faculty of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University.
Email: sriratporamin@gmail.com Tel. 0815788250

² Associate Professor, Department of Thai and Oriental Languages, Faculty of Humanities and Social Sciences Mahasarakham University. E-Mail: jaruwan.thamwat@hotmail.com

Abstract

The aim of this research was to study motif of matters appearing in the Thai literature Sangthong and Kyongsang, a similar story in Khmer language. For the study scope, the researcher used a Sangthong version of the king Prahputhertlanphalai and Khmer version from the Buddhist institute of Cambodia (translated by the researcher). It was noticed that the motif of matter from Sangthong in Thai and Khmer language was divided into two types. First, a similar motif of matter in both literature are Conch, ngor attire, crystal shoes, staff, gold pond and silver pond, sabokkhoranee, and golden argosy. Khmer literature has more details about special motif of matter than does Thai literature. Second, a special motif of matter occurs only in the Khmer version under the title Kyongsang which didn't occur in Thai versions such as Banyan, golden Lotus flower, and elixir of life. Although, Sangthong the Thai version and Kyongsang the version in Khmer originated from the same source which was Kampee banhaschhadok, the societal status, beliefs, and values of Thailand and Cambodia were different. Overall, there are both similar and different motifs appearing in the two versions. However, they are regarded as a great way to entertain people, and with didactic elements in the stories, they serve as means to teach morals to their audience.

Keywords: Comparing, Motif of matters, Sangthong in the Thai language, Kyongsang in the Khmer Language.

บทนำ

ปัญญาสาตกเป็นวรรณคดีชาตกนอก ภูมิภาคภาษาบาลี ที่มีทั้งคำประพันธ์ที่เป็นร้อยแก้วและบทคาถาหรือบทร้อยกรองมีทั้งสิ้น 50 ชาตก โดยมีภิกษุชาวเชียงใหม่เป็นผู้แต่งขึ้นในราว พ.ศ. 2000- 2200 ในสมัยนั้นมีพระสงฆ์ไทยเดินทางไปเล่าเรียนที่ลังกาทวีปเป็นจำนวนมาก จนแตกฉาน สามารถแต่งหนังสือเป็นภาษาบาลีได้ หนังสือที่แต่งในสมัยนั้นมักจะนำนิทานและตำนานมาแต่งเป็นเรื่องราวต่างๆ และแต่งให้เกี่ยวพันกับอดีตชาติของพระพุทธเจ้า จนทำให้เกิดเป็นวรรณกรรมเรื่องปัญญาสาตกขึ้น (สนิท ตั้งทวี, 2527: 161) ปัญญาสาตกนั้นนอกจากจะเป็นที่นิยมแพร่หลายในประเทศไทยแล้ว ยังได้แพร่กระจายไปในดินแดนใกล้เคียง คือ พม่า ลาว และ

เขมร แต่ละประเทศต่างก็มีปัญญาสาตกในภาษาของตน มีการเรียกชื่อแตกต่างกันไป ได้แก่ ฉบับพม่าเรียกชื่อว่า โลเกียปัญญาและยวนปัญญา ฉบับเชียงตุงเรียกชื่อว่าปัญญาชาติ ฉบับลาวเรียกชื่อว่าพระเจ้าห้าสิบชาติ และฉบับเขมรเรียกชื่อว่าปัญญาสาตกสัมมราย (นิยะดา เหล่าสุนทร, 2558: 45) ปัญญาสาตกที่มีการแพร่หลายนี้ในประเทศต่างๆ บางชาตกมีการนำไปแปลและแต่งเป็นภาษาของตนเองและมีการเพิ่มเติมเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรมในวรรณคดีนั้นๆ ด้วย ดังเช่นสุวัณณสังชาตกที่มีการแปลและแต่งเป็นภาษาไทยและภาษาเขมร โดยฉบับภาษาไทยเรียกชื่อว่า “สังข์ทอง” และฉบับภาษาเขมรเรียกชื่อว่า “ขยงสังข์”

วรรณคดีเรื่อง “สังข์ทอง” ฉบับภาษาไทยเป็นพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์เป็นบทละครนอก โดยนำโครงเรื่องมาจากสุวัณณสังข์ชาดก ทรงใช้สำนวนภาษาของชาวบ้าน กล่าวกันว่าเรื่องสังข์ทองเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นเพื่อใช้ส่อเสียดในราชสำนัก แฝงคติเกี่ยวกับไม่ให้ตัดสินคนจากรูปร่างภายนอกเท่านั้น (พรพรรณ ธารานุมาศ, 2524: 73) บทละครนอกเรื่องสังข์ทองเป็นวรรณคดียอดเยี่ยมเล่มหนึ่งของไทย เพราะดีเด่นทั้งเนื้อหาที่สนุกสนาน ตื่นเต้น มีฉากเหตุการณ์ทั้งในเมืองมนุษย์ เมืองยักษ์ เมืองบาดาล และยังมีพระอินทร์ลงมาจัดการแก้ไขปัญหของมนุษย์ นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องหลากหลายชาติ หลายอารมณ์ ทั้งรัก แค้น กลั่นแกล้ง วิชา ตื่นเต้น น่ากลัวแล่นำขึ้น (สินฤทัย สัจจพันธุ์, 2551: 9) ทำให้เป็นที่นิยมแก่ผู้อ่านทุกยุคทุกสมัย และแฝงไปด้วยคติธรรมทางพระพุทธศาสนา ถึงขนาดวัดวาอารามหลายแห่งนำเอาเรื่องสังข์ทองไปเขียนเป็นจิตรกรรมฝาผนังไว้อย่างสวยงาม

ส่วนวรรณคดีเรื่อง “ขยของสังข์” ฉบับภาษาเขมรไม่ปรากฏผู้แต่ง ได้ถอดมาจากเอกสารใบลานและถูกตีพิมพ์ครั้งแรกโดยสถาบันพุทธศาสนบัณฑิต ในปี พ.ศ. 2504 เรื่องขยของสังข์แต่งด้วยร้อยกรอง ประเภทกาพย์ แต่งขึ้นเมื่อมหาศักราช 1651 ตรงกับ พ.ศ. 2272 โดยนำเค้าโครงเรื่องมาจากสุวัณณสังข์ชาดก ในคัมภีร์ปัญญาสาตก (ศานติ ภัคดีคำ, 2550: 191) ไม่ปรากฏนามผู้แต่ง แต่มีการระบุไว้ในตอนต้นของเรื่องทำให้ทราบว่าเป็นรัชสมัยพระชัยเชษฐา ซึ่งหมายถึงในรัชสมัยพระกรุณาพระบาทสมเด็จพระชัยเจษฎาแห่งอินทปรัสนบุรี (อินทปัตตบุรี) หรือกรุงละแวก มีพระบัญชาให้อาจารย์ซึ่งหมายถึงนักปราชญ์ราชบัณฑิต แต่งกาพย์เรื่องขยของสังข์ในรัชกาล

ของพระองค์ (พุทธศาสนบัณฑิต, 2504: ไม่มีเลขหน้า ;ปรมินทร์ ศรีรัตน์ ผู้แปล) ในประเทศกัมพูชาสมัยก่อน จะจัดให้นักเรียนที่เรียนตามวัดทุกคนต้องเรียนเรื่องขยของสังข์ เพื่อให้มีความรู้ในเรื่องวรรณคดี

วรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับวรรณคดีเรื่องขยของสังข์ฉบับภาษาเขมร ถึงแม้จะมีที่มาจากปัญญาสาตกเช่นเดียวกัน แต่ด้วยอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมทำให้เค้าโครงเรื่องแตกต่างกันไปบ้าง ผู้ศึกษาจึงเลือกศึกษาเปรียบเทียบอนุภาคของวิเศษที่ปรากฏวรรณคดีในเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับวรรณคดีเรื่องขยของสังข์ฉบับภาษาเขมร เพื่อให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาเปรียบเทียบอนุภาคของวิเศษที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับวรรณคดีเรื่องขยของสังข์ฉบับภาษาเขมร เพื่อให้เห็นความเหมือนและความแตกต่าง โดยใช้แนวคิดของศิริพร ณ ถลาง (2557: 40-41) กล่าวว่าอนุภาคเป็นหน่วยย่อยในนิทานที่ได้รับ การสืบทอดและดำรงอยู่ในสังคมหนึ่งๆ และเหตุ ที่ได้รับการสืบทอดก็เพราะมีความ “ไม่ธรรมดา” มีความน่าสนใจทางความคิดและจินตนาการ อนุภาคอาจเป็นตัวละคร วัตถุสิ่งของ พฤติกรรม ของตัวละครหรือเหตุการณ์ในนิทาน การศึกษา อนุภาคจึงเป็นการศึกษาความคิดและจินตนาการ ของมนุษย์ ซึ่งนับเป็นความมหัศจรรย์อย่างหนึ่งใน ความเป็นมนุษย์ที่มีจินตนาการอันเสรีและสามารถ คิดถึงเรื่องที่แปลกประหลาดมหัศจรรย์ได้มากมาย ทั้งๆ ที่ไม่มีอยู่ในความเป็นจริง และไม่ว่าจะเป็น มนุษย์ในซีกโลกใด ในวัฒนธรรมใด ก็อาจคิดถึง สิ่ง “ไม่ธรรมดา” เหล่านี้ได้เช่นกัน

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาบทละครนอกเรื่องสังข์ทองพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ฉบับสำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร ปีพ.ศ. 2545 และศึกษาวรรณคดีเรื่องขยองสังข์ฉบับภาษาเขมรของสถาบันพุทธศาสนบัณฑิต ปี ค.ศ. 1961 (พ.ศ.2504)

ผลการศึกษา

จากการศึกษาเปรียบเทียบอนุภาคของวิเศษที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับเรื่องขยองสังข์ฉบับภาษาเขมร สามารถแบ่งได้เป็น ประเภท 2 คือ 1) อนุภาคของวิเศษที่มีเหมือนกันในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับวรรณคดีเรื่องขยองสังข์ฉบับภาษาเขมร 2) อนุภาคของวิเศษที่มีเฉพาะในวรรณคดีเรื่องขยองสังข์ฉบับภาษาเขมร โดยให้รายละเอียดการเปรียบเทียบอนุภาคของวิเศษแต่ละประเด็นพร้อมยกตัวอย่างมาอธิบาย ดังต่อไปนี้

1. อนุภาคของวิเศษที่มีเหมือนกันในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยและวรรณคดีเรื่องขยองสังข์ฉบับภาษาเขมร

1.1 หอยสังข์

วรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับวรรณคดีเรื่องขยองสังข์ฉบับภาษาเขมรกล่าวไว้เหมือนกัน คือ ตัวละครเอกเกิดมาเป็นหอยสังข์ ถือว่าหอยสังข์เป็นเปลือกหรือที่เกราะกำบังให้กับตัวละครเอกและยังใช้เป็นที่อยู่อาศัยอีกด้วย ในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทย กล่าวถึงเหตุที่นางจันท์เทวีคลอดลูกออกมาเป็นหอยสังข์ เพราะกรรมของนางจันท์เทวีที่จะต้องพลัดพรากจากบ้านเมือง ส่วนในวรรณคดีเรื่องขยองสังข์ฉบับภาษาเขมร กล่าวว่า หอยสังข์เป็นเกราะกำบังกายให้กับพระขยองสังข์ให้พ้นจากเภทภัยต่างๆ ซึ่งหอยสังข์นั้นเกิดมาจากการตั้งจิตอธิฐานของพระ

ขยองสังข์ขณะอยู่ในครรภ์มารดา ดังว่า

“ให้ข้ามาเกิด สมบูรณ์กำเนิด เป็นมนุษย์
เถิดหนามีหอยสังข์สุทนต์ ปรากฏเปลือกเป็น เกราะ
หุ้มกายา”

(ปรมินทร์ ศรีรัตน์, 2563: ไม่มีเลขหน้า)

ในทางศาสนาพราหมณ์ เชื่อว่าหอยสังข์หรือสังข์เป็นของศักดิ์สิทธิ์เพราะเคยสถิตของคัมภีร์พระเวทย์ ตามตำนานกล่าวว่ายักษ์ตนหนึ่งชื่อสังข์สูรได้ขโมยพระเวทย์ที่ไหลออกมาจากโอษฐ์ของพระพรหมขณะบรรทมหลับอยู่ พระนารายณ์จึงต้องทวงเอาคัมภีร์พระเวทย์กลับคืนมา พระนารายณ์เป็นผู้ระบุให้มีสังข์เข้าร่วมพิธีมงคลและเป็นของศักดิ์สิทธิ์อีกด้วย ในทางพุทธศาสนานั้นเห็นว่าเปลือกที่หุมนวนเป็นวงชั้นๆ ของสังข์มีลักษณะคล้ายคลึงกับขมวดมมของพระพุทธเจ้าและการหุมนวนของวัฏฏะ ความหมายของสังข์ในพุทธศาสนา จึงถือเป็นสัญลักษณ์ของวัฏสงสาร อีกทั้งเสียงสังข์ยังหมายถึงการประกาศธรรมของพระพุทธเจ้าที่มีความสงบ ลุ่มลึก ก้องกังวาลไกลให้ทุกสรรพสิ่งตื่นตัวจากการหลับใหลมุ่งเข้าสู่แสงสว่างทางปัญญา (ชาลิต วิทยานนท์ และคณะ, 2557: 20-22) ดังนั้น สังข์จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งปัญญา เพราะเคยเป็นที่สถิตของคัมภีร์พระเวทย์เมื่อตัวละครเอกเกิดออกมาเป็นหอยสังข์เป็นที่อยู่อาศัย สื่อให้เห็นว่าตัวละครเอกเป็นผู้มีบุญญาธิการและมีความรู้ความสามารถมาก ส่วนเปลือกที่หุมนวนเป็นวง จึงหมายถึงวัฏสงสารหรือการเวียนว่ายตายเกิดของพระโพธิสัตว์เพื่อบำเพ็ญบารมีเมื่อบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้าแล้ว ได้นำพระธรรมคำสอนมาโปรดสรรพสัตว์ให้พ้นทุกข์ประหนึ่งเสียงสังข์ที่ปลุกให้รู้ตื่นจากภัยในวัฏสงสาร

1.2 รูปเงาะ

ในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยไม่ได้กล่าวถึงอานาภาพของรูปเงาะไว้มากนัก

กล่าวไว้เพียงว่าเมื่อพระสังข์นำรูปเงาะมาสวมใส่ ก็กลายเป็นเงาะไปทันที ซึ่งมีลักษณะเป็นคนป่า บ้าใบและยังมีรูปร่างที่อัปลักษณ์อีกด้วย รูปเงาะ สามารถปิดบังร่างกายที่แท้จริงของพระสังข์ได้ และได้นำพาให้พระสังข์กับนางรจนาได้เป็นคู่กัน ในเวลาต่อมา ส่วนในวรรณคดีเรื่องขงจื๊อสังข์ฉบับ ภาษาเขมร กล่าวถึงอนุภาพของรูปเงาะไว้อย่าง ละเอียดยิ่งว่าสามารถปิดบังร่างกายที่แท้จริงได้และ สามารถป้องกันภัยอันตรายต่างๆ ได้ ดังว่า

“ส่วนรูปเงาะนั้น มีเดชนักหนา กว่าสิ่งใด ไฉน เจ้าเอามาใส่ ตัวเจ้านั้นแล้ว อย่าให้ใครรู้ว่า เป็น กษัตรา ฯ

ด้วยความลำบาก เจ้านั้นจรรจาก เอกองค์ เอกา แม้นหรือล่อง รอดผจญกษัตรา เท่าไรนั้นก็ดี เจ้าอย่าหวั่นกลัว ฯ

แม้จะใส่ไป เกี้ยวทั่วลำเนา ตำบลไหนไหน ปีนยั้งเข้าใส่ ไม่อาจถูกเลย แสนยานุภาพไม่เข้า เลยนา”

(ประมินทร์ ศรีรัตน์, 2563: ไม่มีเลขหน้า)

1.3 ไม่เท่า

ในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทย ไม่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับไม่เท่าไว้เท่าใดนัก แต่มักจะปรากฏคู่กันตอนสวมรูปเงาะและใส่เกือก แก้วเสมอๆ สามารถเหาะเหินขึ้นท่ามกลางอากาศ ได้ ส่วนในวรรณคดีเรื่องขงจื๊อสังข์ฉบับภาษาเขมร ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับไม่เท่าไว้มากพอสมควร กล่าวไว้ว่า ผู้ที่ได้ครอบครองสามารถขี่ไม่เท่าไปยัง สถานที่ต่างๆ ได้อย่างง่ายดาย ดังว่า

“หากเจ้าจะเหาะ ขึ้นบนแห่งหน ทุกชั้น สถานสวรรค์ ไปเล่นจนค่ำ กลับมาที่เดิม รมยราช พินาน เห็นจะไม่นาน ฯ

แม้จะลงไป ยังเบื้องลำเนา ไต่เบื้องบาดาล นาคนั้นมาล้อม บังคมแน่แท้ ไม่คลาดเคลื่อนเลย กลับมาโดยพลัน ฯ

หากจะเร่งรีบ ไปยังกำแพงจักรวาลนั้น ขี่ ไม่เท่าเหาะ เห็นหาวออกไป ด้วยความรวดเร็ว”

(ประมินทร์ ศรีรัตน์, 2563: ไม่มีเลขหน้า)

1.4 เกือกแก้ว

ในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทย จะปรากฏของวิเศษทั้งสามอย่างใช้งานพร้อมกัน เสมอๆ คือ รูปเงาะ ไม่เท่า เกือกแก้ว ของวิเศษ ทั้งสามอย่างนี้เมื่อนำมาใช้งานก็จะมีอนุภาพมาก ดังว่า

“แลเห็นรูปเงาะเหมาะสมสุดใจ

พระจึงสวมใส่เข้าลองดู

สอดใส่เกือกแก้วทั้งซ้ายขวา

ประดับเพชรพราวตาทั้งคู่

จับไม่เท่าทองลงฤทธิ์ดู

เหาะวูตามช่องบังษุขชัย”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย, 2545)

ส่วนในวรรณคดีเรื่องขงจื๊อสังข์ฉบับ ภาษาเขมร กล่าวว่า เกือกแก้วมีอนุภาพมาก ทำให้ผู้ที่สวมใส่กลายเป็นคนตัวเบาสามารถไปได้ ทั้งเหนือน้ำและใต้น้ำ นอกจากนี้สามารถใส่ออกรบ ได้ โดยที่ศัตรูไม่อาจมาถึงตัวได้เลย ดังว่า

“ส่วนเกือกแก้วนั้น หากใส่บาทา แม้ไป โดยพลันเหนือน้ำใต้น้ำ ไม่ลืมนล้นสติ ข้างเบา ยิ่ง นักเหมือนปีกแมลงวัน ฯ

อีกประการหนึ่ง หากเดินและยืน ข้างบน ใบบัวไม่สั่นสะเทือน ไหวดิงเลยหนา แม้ทั้งน้ำด้วย เดินได้ปกติ ฯ

หากจะใส่รบ เข้ายุทธต่อตั้ง คนเป็น แสนนั้นไม่มาถึงตัว ลิ่นสูญอินทรีย์ ไม่รู้สมประดี เกรงกลัวยิ่งนัก”

(ประมินทร์ ศรีรัตน์, 2563: ไม่มีเลขหน้า)

1.5 บ่อเงินบ่อทอง, สระโบกขรณี

ในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทย เรียกว่าบ่อเงินบ่อทอง ส่วนในวรรณคดีเรื่องของ สังข์ฉบับภาษาเขมรเรียกว่าสระโบกขรณี มี 2 สระ คือ สระเงินกับสระทอง สระโบกขรณีในวรรณคดี เรื่องของสังข์ฉบับภาษาเขมรมีความเชื่อมโยง กับความเชื่อทางพุทธศาสนา ซึ่งสระโบกขรณี หมายถึง สระบัว (ราชบัณฑิตยสถาน 2542: 642) ดังปรากฏในมหาเวสสันดรชาดก ในตอนที่กัณหา กับชาลิณีการบริจาตกานของพระเวสสันดร โดยซ่อนตัวอยู่ในสระโบกขรณี และยังปรากฏอยู่ใน พุทธประวัติ กล่าวคือพระเจ้าสุทโธทนะโปรด ให้สร้างสระโบกขรณีเพื่อให้เป็นที่สำราญแก่เจ้า ชายสิทธัตถะ ในตอนที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้แล้ว ขณะเสวยวิมุตติใต้ต้นจิก เกิดฝนตกติดต่อกันเจ็ด วันพญานาคมีนามว่ามุจลินท์ซึ่งพำนักอยู่ที่สระ โบกขรณีได้แผ่พังพานป้ององค์พระพุทธเจ้าไว้ไม่ให้เปียกฝน บ่อเงินบ่อทองและสระโบกขรณีของ วรรณคดีทั้งสองฉบับมีคุณสมบัติเหมือนกัน คือ เมื่อลงไปชุบตัวในบ่อใดผิวพรรณก็จะเปลี่ยนไป ตามบ่อที่ลงไปชุบตัว ในวรรณคดีเรื่องสังข์ทอง ฉบับไทยพบว่าก่อนที่จะหนีออกจากเมือง ยักษ์ได้แอบเข้าไปชุบตัวในบ่อทองเพียงอย่าง เดียวทำให้ทำให้มีผิวพรรณงดงามดังทอง ดังว่า

“ลอบลงชุบองค์ในบ่อทอง

ผิวเนียนวลละอองมုံงสี

เป็นทองคำธรรมชาติราตรี

สมถวิลยินดีตั้งใจคิด”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย,
2545: 69)

ส่วนในวรรณคดีเรื่องของสังข์ฉบับ ภาษาเขมร กล่าวว่า ก่อนที่พระขยของสังข์จะ หนีออกมาจากเมืองยักษ์ได้ลงชุบตัวในสระเงิน ก่อนแล้วจึงลงชุบตัวในสระทองที่หลัง จึงทำให้มี

ผิวพรรณงดงามดังทอง ซึ่งเป็นที่มาของพระนาม ว่า “สุวรรณขยของสังข์” ดังว่า

“เมื่อสร้งสระเสร็จ สระโบกขรณี ท້วองค์
ชาติเป็นทองมีรัศมี รังสีโสภา เกกิงขึ้นปรากฏ
พระนามแห่ง ฯ

เรียกพระสุวรรณ ขยของสังข์โสภณ สุภค
ดงามรุ่งเรืองยิ่งนัก แจงจัดงามไป สว่างไสว
ประไพ พรรณรายโฉมฉาย ฯ”

(ปรมินทร์ ศรีรัตน์, 2563: ไม่มีเลขหน้า)

1.6 ลำเภาทอง

ลำเภาทองปรากฏให้เห็นทั้งในวรรณคดี เรื่องสังข์ทองฉบับไทยและวรรณคดีเรื่องของ สังข์ฉบับภาษาเขมร เมื่อทำวาทุขงคัณการาชช่วย ตัวละครเอกให้รอดจากการถ่วงน้ำ แล้วนำมาเลี้ยง เป็นบุตรบุญธรรม เมื่อเลี้ยงดูได้สักระยะหนึ่งจึงส่ง ไปให้นางยักษ์เลี้ยงเป็นบุตรบุญธรรม นางยักษ์ ในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยมีชื่อว่า “นางพันธุรัต” ส่วนนางยักษ์ในวรรณคดีเรื่อง ขยของสังข์ฉบับภาษาเขมรมีชื่อว่า “นางพันธรส” (พันธุรัตแปลว่าผู้ยินดีในเชื้อสาย ส่วนพันธรส แปลว่าผู้ยินดีในการผูกมัด หากสังเกตจากชื่อ แล้ว ถึงแม้จะคล้ายคลึงกันแต่มีความหมายที่ความ แตกต่างกัน) การเดินทางของตัวละครเอกไปหา นางยักษ์นั้น ได้ใช้ลำเภาทองในการเดินทาง ใน วรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกล่าวเพียง ว่าทำวาทุขงคัณการาชได้ใช้ฤทธิ์เนรมิตลำเภาทอง ขึ้นมา แล้วเตรียมอาหารต่างๆ ใส่ลงไปในลำเภาทองแล้วส่งพระสังข์ไปหานางพันธุรัต ดังว่า

“จึงเนรมิตด้วยฤทธา

เป็นมหาลำเภาทองมုံงใส

โภชนาสารพันพันใด

พร้อมไปในลำลำเภาทอง”

(พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย,
2545: 55)

ส่วนในวรรณคดีเรื่องขอมสังข์ฉบับภาษาเขมรได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับสำเภาทองไว้มากกว่าวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับไทย กล่าวคือ ท้าวภูษงค์นาคราชได้ตั้งจิตอธิษฐานว่าหากพระขอมสังข์จะได้ตรัสรู้สัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต ก็ขอให้สำเภาพัดลอยไปตามน้ำถึงที่หมายโดยปลอดภัย สำเภาทองลอยออกไปกลางมหาสมุทรสามารถลอยออกไปได้เองด้วยอำนาจของเหล่าเทวดาตามรักษา ถึงแม้จะมีคลื่นลมพายุหรือผ่านเมืองยักษ์มารต่างๆ ก็ไม่เป็นอันตรายใดๆ เลย ดังว่า

“อยู่ตรงท้ายเกตรา ดั่งมีคนมา บังคับหาง
เสื่อฯ

ถือเชือกคอยบังคับ หางเสื่อนั้น ลอยไป
ตามน้ำฯ

พัดมาต้องสำเภา จำเพาะไปยังจักรโธ
ตรมยนครฯ

รวดเร็วจรขจาย เร็วรีบสาคร บรรทม
สุขสันต์ ฯ

ต้นขึ้นรุ่งเรืองสุดใส แต่ตัวเจ้านี้ มองไปจำ
เพาะฯ

เห็นสำเภาลอยว่องไว ช่างดูโอ้อ่า บน
ลำน้ำไป ฯ

ดั่งมีคนมาช่วยดึง อยู่ท้ายสำเภา ดูเป็น
แน่แท้ ฯ”

(ปรมินทร์ ศรีรัตน์, 2563: ไม่มีเลขหน้า)

จะพบว่า วรรณคดีเรื่องขอมสังข์ฉบับภาษาเขมรจะเน้นไปในทางธรรม คือ การบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์เพื่อที่จะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในภายภาคหน้า และสอดแทรกคำสอนทางพุทธศาสนาไว้ตลอดทั้งเรื่อง ซึ่งจะแตกต่างจากวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยที่เป็นเรื่องทางโลก คือ แต่งเป็นกลอนบทละครเพื่อใช้เล่นเป็นบทละครนอก เนื้อหาเรื่องจึงเน้นไปทาง

ให้ความบันเทิงและความสนุกสนาน

2. อนุภาคของวิเศษที่มีเฉพาะในวรรณคดีเรื่องขอมสังข์ฉบับภาษาเขมร

2.1 ดันไทร

ดันไทรถือเป็นอนุภาควัตถุสิ่งของที่ปรากฏเฉพาะในวรรณคดีเรื่องขอมสังข์ฉบับภาษาเขมรเท่านั้น ไม่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยแต่อย่างใด ในตอนที่พระบาทยศวิมลปรารถนาอยากได้ออร์สไว้สืบราชสมบัติ ได้สั่งให้แม่เหสีทั้งสองพระองค์ทำพิธีขอมบุตร นางจันทาซึ่งเป็นแม่เหสีอีกคนของพระบาทยศวิมลได้ไปทำพิธีขอมบุตรกับดันไทร จึงทำให้นางมีครรภ์ขึ้นมา ดังว่า

“ส่วนนางจันทา มิได้รักษา สร้างบารมี
นางนาคอกไม้ หมายพลุก็ดี ไปบูชาพลี น้อมนบ
พระไทร ฯ

แล้วนางวันทา ทัวทั้งเทวา มีฤทธิ์เกริก
ไกร นางอธิฐาน บอกกล่าวปราศรัย กับพระไทร
ใหญ่ ปรารถนาบุตรฯ

ในครานั้นนางเทพธิดา ดูแลรักษา ยัง
ต้นพระไทร ปรารถนาจตุต ภูษณธันท์ ในอุทรนาง
นั้น ฯ”

(ปรมินทร์ ศรีรัตน์, 2563: ไม่มีเลขหน้า)

ในสังคมเขมรมีความเชื่อเรื่องเนียะตาหรืออารักษ์ ที่สามารถให้ความคุ้มครองหรือบันดาลในสิ่งที่คนบนบานขอให้เป็นอย่างจริงได้ นางจันทาคิดว่าเนียะตาที่สถิตในดันไทรจะสามารถบันดาลให้นางมีลูกได้ จึงทำการขอลูกกับดันไทร นางเทพธิดาที่อาศัยอยู่ในดันไทรแล้วมาเกิดในครรภ์ของนางดังปรารถนา เนียะตาในสังคมเขมรมีทั้งเพศหญิงและเพศชาย สำหรับเนียะตาเพศหญิง เช่น เจ้าแม่คุณหญิงเมา (เนียะตาจุ่มเตียวเมา) เจ้าแม่ยายเมา (เนียะตาเยียะเมา) เจ้าแม่ยายงวน (เนียะตาเยียะงวน) จึงไม่แปลกเลยที่

พระไทรในวรรณคดีเรื่องของสังข์ฉบับภาษาเขมรจะเป็นเพศหญิง

การขอบุตรกับต้นไทร นอกจากจะปรากฏในวรรณคดีเรื่องของสังข์ฉบับภาษาเขมร แล้ว ยังปรากฏในพุทธประวัติอีกด้วย คือ นางสุชาดา เมื่อรู้นางนางได้อธิษฐานต่อเทวดา ณ ต้นไทร ว่าหากได้ไปสู่สกุลที่มีชาติเสมอกันและได้บุตรคนแรกเป็นชายจะมาถวายข้าวมธุปายาส เมื่อเวลาผ่านไป สิ่งที่น่าอธิษฐานก็สำเร็จทั้งสองประการ จึงได้นำข้าวมธุปายาสมาถวายเจ้าชายสิทธัตถะ ขณะบำเพ็ญเพียรอยู่ที่โคนต้นไทร โดยเข้าใจว่าท่านเป็นรุกขเทวดา (สุริย์ มีผลกิจ, 2557: 46) ที่แตกต่างกัน คือ นางจันทาในวรรณคดีเรื่องของสังข์ฉบับภาษาเขมรได้บุตรสาว ส่วนนางสุชาดาได้บุตรชาย

นอกจากนี้ ในวรรณคดีหลายเรื่องทั้งของไทยและเขมร ยังปรากฏความเชื่อเกี่ยวกับต้นไทร เช่น วรรณคดีไทยเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ อนิรุทธคำฉันท์ อุณรุท ปรากฏพระไทรมีบทบาทในการอุ้มสม คือ เทวดาอุ้มตัวพระเอกไปหานางเอก ส่วนชุมนุมนิทานเขมร ปรากฏความเชื่อเจ้าพ่อที่สถิตในต้นไทร สามารถสาปให้คนที่ไม่กราบสักการะตนให้กลายเป็นก้อนหินและต้นกลายเป็นหมากต้นพลูได้ (สายธาร ทิมทับ, 2561: 250)

2.2 บัวทอง

บัวทองไม่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทย จะปรากฏเฉพาะในวรรณคดีเรื่องของสังข์ฉบับภาษาเขมรเท่านั้น บัวทองปรากฏในวรรณคดีเรื่องของสังข์ฉบับภาษาเขมรถึงสามครั้ง กล่าวคือ ในครั้งแรกดอกบัวทองปรากฏขึ้นในตอนที่น่างจันท์เทวีถูกขับออกจากเมือง เมื่อก้าวเท้าจากปราสาทลงเหยียบพื้นดินแผ่นดินก็สั่นสะเทือน แล้วมีบัวทองขนาดเท่ากำไลมารองรับเท้าของนางไว้ ส่วนในครั้งที่สองนั้นปรากฏขึ้นเพื่อมารับพระขยของสังข์ตอนที่ถูก

จับถ่วงน้ำ เมื่อจมนลงไปก็มีดอกบัวทองขนาดเท่ากำไลมารองรับ ซึ่งทำมาจากทองคำมารองรับตัวพระขยของสังข์ไว้ในครั้งที่สามปรากฏในตอนที่น่างจันท์เทวีขอพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนด้วยการลุยไฟ เพื่อให้พ้นจากคำครหาว่านางคบชู้ ขณะที่นางกำลังลุยไฟก็มีบัวทองมารองรับไว้ ดังว่า

“บัวผุดขึ้นมา ทั้งกษัตริย์นาคา ผุดมาจำเพาะ เท่าลัธราธรต นางอยู่บนนั้น ท่ามกลางเวหา ลอยล่องขึ้นไป ฯ”

(ปรมินทร์ ศรีรัตน์, 2563: ไม่มีเลขหน้า)

การใช้อำนาจไฟในการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ หากเป็นผู้บริสุทธิ์จริงไฟที่ว้าวร้อนก็ไม่อาจทำอะไรได้เลย ส่วนผู้ที่กระทำผิดจริงก็จะถูกไฟเผาจนมอดไหม้ในกองไฟ เมื่อนางจันท์เทวีผ่านพิธีการพิสูจน์ความบริสุทธิ์แล้วผู้นางจึงพ้นมลทิน พิธีการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ด้วยการลุยไฟสันนิษฐานว่าเขมรคงรับมาจากวัฒนธรรมอินเดีย เพราะปรากฏภาพสลักหน้าบันรูปนางสีดาลุยไฟที่ปราสาทบันทายสำหรับซึ่งมีที่มาจากเรื่องรามเกียรติ์ โดยมีเนื้อหาที่ปรากฏในเรื่องในครั้งที่พระรามฆ่าทศกัณฐ์ตายแล้ว พิเภกนำบขบไปรับนางสีดาเข้ามาเฝ้าพระราม เมื่อถึงที่ประทับนางสีดาเกิดความไม่สบายใจกลัวว่าพระรามจะเคลือบแคลงใจ เนื่องจากนางถูกลักพาตัวไปอยู่ทีลงกาเป็นเวลานานจึงขอลุยไฟพิสูจน์ความบริสุทธิ์โดยเรียกหมู่เทพยดามาเป็นพยานว่ามีได้มีอะไรกับทศกัณฐ์ พระรามให้หนุมานไปหากองไฟแล้วแผลงศรเกิดเป็นไฟ นางสีดาเดินลุยเข้าไปในกองไฟแต่มีได้เป็นอันตรราย พระรามจึงเชื่อในความบริสุทธิ์ของนางสีดา (สรศักดิ์ จันทรวิวัฒนกุล, 2551: 175) หากเปรียบเทียบระหว่างนางจันท์เทวีกับนางสีดา มีความคล้ายคลึงกันมาก โดยที่ตัวละครทั้งสองต่างต้องการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนและทั้งสองคนก็พ้นจากมลทิน

พุทธทาสภิกขุ (2552: 4) กล่าวว่า ดอกบัว
ถือว่าเป็นดอกไม้ศักดิ์สิทธิ์ของทุกศาสนาและทุก
ลัทธิอยู่ก่อนแล้ว ดังปรากฏให้เห็นเทพเจ้าและ
ศาสดาของหลายๆ ศาสนาประทับอยู่บนดอกบัว
ในทางพุทธศาสนา เรามักเห็นภาพตอนเจ้าชาย
สิทธัตถะประสูติออกมาและเดินได้ 7 ก้าว โดย
มีดอกบัวมารองพระบาทไว้ ในตอนที่ตรัสรู้เป็น
พระพุทธเจ้าแล้ว มักจะปรากฏให้เห็นภาพประทับ
บนดอกบัว แสดงให้เห็นว่าบุญญาธิการเท่านั้น ถึง
จะมีโอกาสประทับบนดอกบัวได้ นอกจากนี้แล้ว
ดอกบัวยังเป็นสัญลักษณ์แห่งปัญญาการรู้แจ้งอีก
ด้วย การที่นางจันท์เทวี ขอพิสูจน์ความบริสุทธิ์
ของตนด้วยการลุยไฟ แล้วมีดอกบัวมารองรับไว้
ทำให้ทุกคนได้ประจักษ์ว่านางบริสุทธิ์และไร้
มลทิน

2.3 น้าอมฤต

น้าอมฤตจะพบเฉพาะในวรรณคดีเรื่อง
ขยองสังข์ฉบับภาษาเขมรเท่านั้น ไม่พบใน
วรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยแต่อย่างใด
น้าอมฤตคือน้ำทิพย์วิเศษสามารถทำให้ผู้ดื่มเป็น
อมตะหรือสามารถชุบชีวิตคนให้ฟื้นขึ้นมาได้ น้า
อมฤตมีที่มาจากการทำพิธีกวณเกษียรสมุทร โดย
เอาเขามันพระเป็นไม้กวน โดยจับลำตัวนาคฝ่าย
ละข้าง และไปชักชวนเหล่าอสูรมาช่วยกวนโดย
จับลำตัวนาคฝ่ายละข้าง และตกลงกันว่าหากได้
น้าอมฤตแล้วจะแบ่งกันคนละครึ่ง พระวิษณุแปลง
กายเป็นนางโมหิณีผู้เลอโฉม ล่อลวงอสูรไปอีกทาง
หนึ่ง ฝ่ายเทวดาก็ฉวยโอกาสตีม่น้าอมฤต ทำให้มี
ชีวิตเป็นอมตะ (อรุณศักดิ์ กิ่งมณี, 2555: 108-110)
ในวรรณคดีเรื่องขยองสังข์ฉบับภาษาเขมร กล่าว
ว่าเมื่อพระขยองสังข์ นางจนา และนางจันท์เทวี
ได้พบกันเป็นครั้งแรกก็ดีใจมากถึงกับทำให้ทั้งสาม
พระองค์ถึงแก่ความตาย ทำให้ร้อนถึงพระอินทร์
ต้องนำน้าอมฤตมาจากสรวงสวรรค์เพื่อนำมาชุบ
ชีวิตทั้งสามพระองค์ให้ฟื้นคืนชีพ ดังว่า“เมื่อนั้น

พระอินทรา ทรงกรุณาในครานั้น

เอาน้ำกฤษีมา ล้วนน้ำคั้นระหอม
สดใส ฯ

เมื่อท่านเหาะลงมา แล้วท่านเอาน้ำ
สวรรค์ใส จากสถานสวรรค์าลัย ลงมานั่งบน
ปราสาท ฯ

ล้วนแต่แก้วรจนา งามโสภาสว่างเลื่อม
พรายหลั่งน้ำลงเป็นอาทิ ตกไปยังองค์กษัตรา ฯ

แล้วจึงรู้สมประดี กษัตริย์ทั้งสามกาลนั้น
หนา รอดพระชนม์พลัน ตั้งแต่ต้นมาเลย ฯ”

(ปรมินทร์ ศรีรัตน์, 2563: ไม่มีเลขหน้า)

พระอินทร์ เป็นตัวแทนของความเป็น
ธรรม คอยช่วยเหลือพระโพธิสัตว์เพื่อให้บรรลุ
พระโพธิญาณ ดังปรากฏในวรรณคดีชาดกหลาย
เรื่อง เช่น พระเวสสันดรชาดก สุวณณสังฆชาดก
เป็นต้น (ลัดดา ปานุทัย, 2520: 134) พระอินทร์
ได้ใช้น้าอมฤตในการชุบชีวิตตัวละครในเรื่องให้ฟื้น
คืนชีพได้นั้น ถือว่าเป็นการช่วยเหลือพระโพธิสัตว์
ให้มีชีวิตอยู่เพื่อบำเพ็ญบารมีต่อ นอกจากนี้ยัง
สะท้อนให้เห็นลักษณะความเชื่อทางพุทธศาสนา
เกี่ยวกับสังสารวัฏ หมายถึงการเวียนว่ายตายเกิด
โดยไม่มีสิ้นสุด จนกว่าหลุดพ้นเข้าสู่พระนิพพาน
ในคัมภีร์มลินทปัญหา ปรากฏให้เห็นการปุจฉา-
วิสัชนา ว่าด้วยการตายแล้วเกิดใหม่ (ว.วชิรเมธี,
2555: 15-16) ว่าเหมือนชาวสวนผู้หนึ่งปลูกต้น
มะม่วงไว้ ครั้นเกิดผลก็เก็บมารับประทาน เสร็จ
แล้วเอาเมล็ดมะม่วงนั้นเพาะปลูกต่อไป ถึงคราว
เกิดผลอีก ก็เก็บมารับประทาน แล้วปลูกใหม่
ต่อๆ ไปอีก สังสารวัฏก็มีอาการหมุนเวียนเช่น
นั้นเหมือนกัน

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาเปรียบเทียบอนุภาคของ
วิเศษที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับ

ภาษาไทยกับวรรณคดีเรื่องขของสังข์ฉบับภาษาเขมร พบว่าอนุภาคของวิเศษที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับเรื่องขของสังข์ฉบับภาษาเขมร แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) อนุภาคของวิเศษที่มีเหมือนกันในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับวรรณคดีเรื่องขของสังข์ฉบับภาษาเขมร ได้แก่ หอยสังข์ รูปเงาะ เกือกแก้ว ไม้เท้า บ่อเงินบ่อทอง (สระโบกขรณี) และสำเภาทอง โดยในวรรณคดีเรื่องขของสังข์ฉบับภาษาเขมรได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับอนุภาคของวิเศษแต่ละอย่างมากกว่าในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทย 2) อนุภาคของวิเศษที่มีเฉพาะในวรรณคดีเรื่องขของสังข์ฉบับภาษาเขมรเท่านั้น โดยไม่พบในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยแต่อย่างใด ได้แก่ ต้นไทร ดอกบัวทอง และน้ำอมฤต ประเทศกัมพูชาก่อนที่จะยอมรับนับถือศาสนาพุทธเป็นศาสนาหลัก ก่อนหน้านั้นได้นับถือลัทธิดั้งเดิมและศาสนาพราหมณ์มาก่อน จึงทำให้อนุภาคของวิเศษที่ปรากฏในวรรณคดีเรื่องขของสังข์ฉบับภาษาเขมรมีมากกว่าในวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทย เช่น ต้นไทร เป็นคติความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับเรื่องผี ดอกบัว เป็นคติความเชื่อทางพุทธศาสนาเกี่ยวกับปัญญาและความบริสุทธิ์ น้ำอมฤตเป็นคติความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ ถึงแม้ว่าวรรณคดีทั้งสองฉบับจะมีที่มาจากที่เดียวกัน คือ มาจากสุวัณณสังฆชาดก

ซึ่งแต่งโดยภิกษุชาวล้านนา แต่เมื่อนำไปแต่งเป็นภาษาประจำชาติของตน ทำให้มีลักษณะที่เหมือนและแตกต่างกันออกไปตามลักษณะวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรมของแต่ละชาติ อนุภาคของวิเศษของวรรณคดีทั้งสองฉบับมีลักษณะเด่นเป็นพิเศษ ซึ่งทำให้เกิดการจดจำและเล่าสืบทอดต่อๆ กันไป มีความน่าสนใจแก่ผู้อ่านทุกยุคทุกสมัย สังเกตได้จากวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยได้รับความนิยมมากถึงกับมีการดัดแปลงเป็นละครเพื่อออกอากาศทางโทรทัศน์ ใช้ในการแสดงต่างๆ รวมไปถึงมีการบรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนอีกด้วย ส่วนในประเทศกัมพูชาก็ให้ความสำคัญกับวรรณคดีเรื่องขของสังข์ฉบับภาษาเขมรเช่นกัน เพราะมีการบรรจุไว้เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนเพื่อจะได้รู้คติวรรณคดีเขมร ถึงแม้ว่าวรรณคดีเรื่องสังข์ทองฉบับภาษาไทยกับเรื่องขของสังข์ฉบับภาษาเขมรจะมีที่มาจากที่เดียวกัน แต่อุณหภูมิของวิเศษที่พบมีทั้งเหมือนและแตกต่างกัน ทั้งนี้เกิดมาจากสภาพสังคมและวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศที่แตกต่างกันออกไปนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับ ศิราพร ณ ถลาง (2557: 40-41) กล่าวว่าอนุภาคเป็นหน่วยย่อยในนิทานที่ได้รับ การสืบทอดและดำรงอยู่ในสังคมหนึ่งๆ และเหตุ ที่ได้รับการสืบทอดก็เพราะมีความ “ไม่ธรรมดา” มีความน่าสนใจทางความคิดและจินตนาการนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- ชวลิต วิทยานนท์ และคณะ. (2557). *สังข์ ธรรมชาติและสิ่งศักดิ์สิทธิ์*. กรุงเทพฯ.
 นิยะดา เหล่าสุนทร. (2558). *ปัญญาชาดก: ประวัติและความสัมพันธ์ที่มีต่อ วรรณกรรมร้อยกรองของไทย*. กรุงเทพฯ: ลายไทย.
 ปรมินทร์ ศรีรัตน์. (2563). *เรื่องขของสังข์*. แปลจาก ฤๅษะยงษ์: ฤๅษะยงษ์ (1961). มหาสารคาม: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
 พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย. (2545). *บทละครนอก*. กรุงเทพฯ: ศิลปาบรรณาการ.
 พรพรรณ ธารานุมาศ. (2524). *วรรณคดีสมัยรัตนโกสินทร์ ครบรอบ 200 ปี*. กรุงเทพฯ: เรื่องศิลป์.

- พุทธทาสภิกขุ. (2552). *ภาพพุทธประวัติหินสลัก ชุดแรกที่สุดในโลก น่าสนใจและมีค่าที่สุดในโลก*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: สถาบันลือธรรม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- รีณทัย สัจพันธ์. (2551). *สังข์ทอง*. กรุงเทพฯ: พิมพ์คำ.
- ลัดดา ปานุทัย. (2520). *วิเคราะห์สัญลักษณ์ในวรรณคดีไทย*. ปรินญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ว.วชิรเมธี. (2555). *รู้ก่อนตายไม่เสียดายชาติเกิด*. พิมพ์ครั้งที่ 19. นนทบุรี: ปราน.
- ศานติ ภัคดีคำ. (2550). *ความสัมพันธ์วรรณคดีไทยเขมร*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.
- ศิราพร ณ ถกลาง. (2557). *ทฤษฎีคติชนวิทยา: วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สนิท ตั้งทวี. (2527). *วรรณคดีและวรรณกรรมศาสนา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สายธาร ทิมทัย. (2561). *การศึกษาบทบาทผู้หญิงและผู้ชายในนิทานเขมร*. ปรินญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สุริย์ มีผลกิจ. (2557). *ภาพเล่าพระพุทธรูปประวัติ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: คอมฟอร์ม จำกัด.
- อรุณศักดิ์ กิ่งมณี. (2555). *ทิพนิยายจากปราชญ์หิน*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.